

MLADI IN TRG DELA

mag. Franci Klužer, Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve
UDK 331.522
JEL: J000

Povzetek

Analize kažejo, da je na trgu dela skupina mladih v veliko primerih v slabšem položaju v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami. Kako se bodo mladi in iskalci prvih zaposlitev znašli na trgu dela, je odvisno od več dejavnikov, v splošnem pa od šolskega sistema na eni strani in pogoji trga dela na drugi strani. V prispevku je analiziran trg dela z vidika mladih v Sloveniji, proučena bodo demografska gibanja, (struktura) zaposlenost, brezposelnost in plače.

Ključne besede: mladi, trg dela, zaposlenost, brezposelnost

Abstract

This contribution presents an analysis of youth in the labour market, showing that young people are in many cases in a worse position than other age groups. How the youth and first-time job seekers manage in the labour market depends on a number of factors, in general educational and training systems on the one hand and the functioning of the labour market on other.

Key words: youth, labour market, employment, unemployment

1. UVOD

Analize kažejo, da je na trgu dela skupina mladih v veliko primerih v slabšem položaju v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami (zaposlitve za določen čas, višje stopnje brezposelnosti, nižje plače ...). Kako se bodo mladi in iskalci prvih zaposlitev znašli na trgu dela, je odvisno od več dejavnikov, v splošnem pa od šolskega sistema na eni strani in pogoji trga dela na drugi strani. V prispevku je analiziran trg dela z vidika mladih v Sloveniji, proučena bodo demografska gibanja, (struktura) zaposlenost in brezposelnost ter plače. Posebna pozornost bo namenjena proučevanju »transmisijskih mehanizmov – poti do zaposlitev« in njihovih značilnosti. Odgovoriti bo treba, kateri udeleženci bodo najverjetneje brezposelni (osipniki, uspešni dijaki in študenti, ženske, moški ...). Glede na značilnosti je treba razčleniti, kje mladi pristanejo ob vstopu na trg dela (zaposlenost, brezposelnost, neaktivnost) in kakšna je vrsta del, ki jo opravljajo. Iz analize se bo med drugim tudi videlo, ali so mladi

zaposleni na t. i. spodobnih delovnih mestih ali so v tranziciji ali pa neaktivni (po definiciji ILO).

2. DEMOGRAFSKA GIBANJA

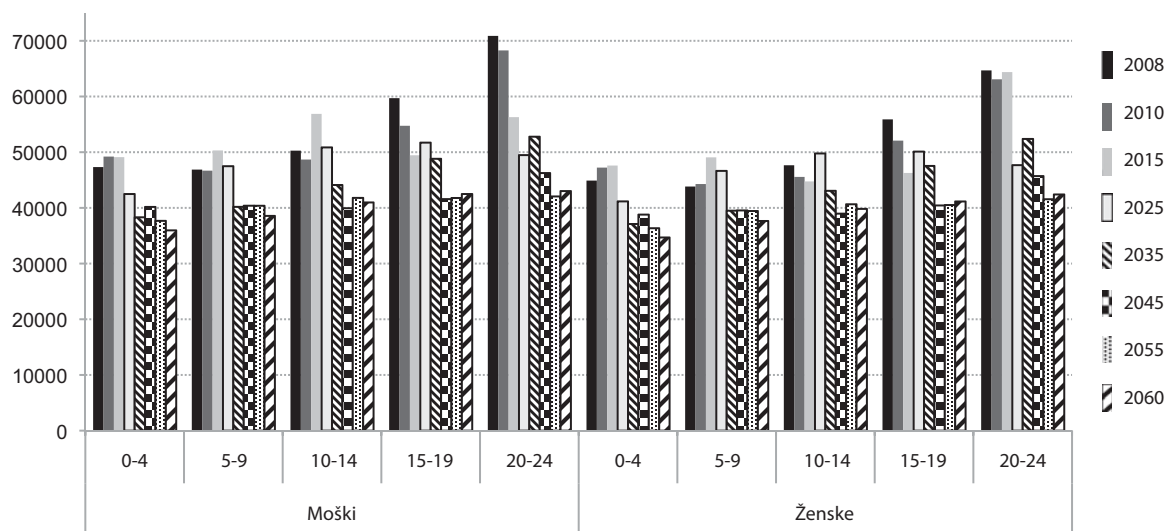
Stopnja rodnosti se je v preteklosti zniževala, po daljšem času se je povečala v letu 2000 (1,26) in ponovno v letih 2006 in 2007, ko je bila stopnja 1,31 in 1,4. V obdobju od osamosvojitve je bila nizka stopnja rodnosti delno posledica ekonomskih razmer – manj priložnosti za delo, še posebej za ženske v rodni dobi, brezposelnost in stanovanjska problematika. Nizka stopnja pa je odvisna tudi demografskih gibanj in izobraževalnega sistema (skoraj 100 % žensk je vpisanih v srednješolsko izobraževanje in 50 % v terciarno izobraževanje). Zaradi zniževanja stopenj rodnosti od leta 1980 (do leta 2000 oziroma 2003) se bo zniževalo število žensk v rodni dobi v prihodnosti (Kraigher, 2005).

Tabela 1: **Struktura prebivalstva**

	2008	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050	2055	2060
0–14	13,9	13,8	14,0	14,2	13,6	12,8	12,2	12,1	12,4	12,8	12,9	12,8
15–64	70,0	69,5	68,1	65,4	63,5	61,9	60,4	58,9	56,7	54,7	53,7	53,8
65–	16,1	16,6	17,9	20,4	22,9	25,3	27,4	29,1	31,0	32,5	33,4	33,4
skupaj	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: EUROPOP 2008.

Slika 1: Osnovna projekcija prebivalstva v starostni skupini 0–24 let po spolu v letih 2009 in 2030

Vir: EUROPOP 2008.

Starostna odvisnost se povečuje vse od leta 1988. V letu 2008 je koeficient starostne odvisnosti dosegel že 23,2 %. Delež prebivalstva, starega nad 65 let, se povečuje, ker se zmanjšuje delež delovno sposobnega prebivalstva v celotnem prebivalstvu. Delež otrok se je hitro znižal, z 18,4 % v 1995 na 13,8 % v 2008. Delež delovno sposobnega prebivalstva se je začel nekoliko povečevati predvsem zaradi neto migracij in dosegel 70,4 % v letu 2003. V zadnjih letih pa se delež ponovno počasi znižuje in je v letu 2008 dosegel 70 % (leta 2005 in 2006 je bil delež 70,3 % in 70,2 %) (UMAR, 2007, 2008, 2009). Skupna starostna odvisnost se je znižala z 51,6 % v letu 1981 na 42 % v letu 2004 (UMAR, 2006). Glede na osnovno projekcijo prebivalstva v Evropi se bo prebivalstvo v Sloveniji znižalo do leta 2050 za 5 %. Od tega bo 31,1 % prebivalstva starejši od 65 let, delež mlajših od 15 let pa bo 13 %. Skupna starostna odvisnost se bo zato še naprej povečevala.

3. GIBANJE NA TRGU DELA

3.1 STOPNJA AKTIVNOSTI MLADIH

Stopnja aktivnosti mladih, starih od 15 do 24 let, se po letu 2003 povečuje in je dosegla v letu 2008 41,1 %, kljub temu je nižja od povprečja EU 27 (44,1 %). Stopnja aktivnosti mladih žensk je dosegla v letu 2008 35,4 %, medtem ko je za moške 46,2 %. Stopnja aktivnosti mladih žensk je nekoliko padala v primerjavi z letom 2006 in je pod povprečjem EU (40,6 %). Nekoliko pod povprečjem EU (47,4 %) je tudi stopnja moške aktivnosti.

Stopnja aktivnosti mladih v primerjavi z letom 1996 pada, kar je bila posledica predvsem povečanja vpisa mladih v šolski sistem. Tako je bilo za okoli 20 % manj aktivnih žensk v letu 2006 v primerjavi z letom 1996. Delež mladih aktivnih z osnovno šolo se znižuje, medtem ko se delež s terciarno izobrazbo povečuje. Ženske imajo boljše izobrazbeno strukturo od moških. Glede na anketo o delovni sili se znižuje delež neaktivnih mladih, ki niso v izobraževanju ali v drugi obliki usposabljanja, 2002 je bil 6,9 %, 2008 pa se je znižal na 3,5 %¹.

Ob pogledu na aktivno prebivalstvo v starostni skupini 15–24 let v povezavi s stopnjo urbanizacije naselja vidimo, da se je nekoliko povečalo aktivno prebivalstvo v ruralnih naseljih od leta 2001 do 2006, nato se je v letu 2008 ponovno nekoliko povečalo v korist urbanega naselja. Primerjava med spoloma kaže, da je v ruralnih območjih več moških kot žensk.

3.2 MLADI IN ZAPOSLENOST

V letu 2006 je bila stopnja delovne aktivnosti mladih, starih 15–24 let, 35 % (39,2 % za moške in 30,3 % za ženske) in se je do leta 2008 povečala na 38,4 % (43 % za moške in 33,2 % za ženske). Stopnja delovne aktivnosti se povečuje in je že presegla povprečno stopnjo v EU 27 (37,6 %). Ob tem je delovna aktivnost žensk nižja od povprečja EU 27 (34,6 % 2008), delovna aktivnost moških pa nad povprečjem (40,4 % 2008).

Povečanje delovne aktivnosti je posledica znižanja brezposelnosti ali pa povečanega vstopa na trg dela

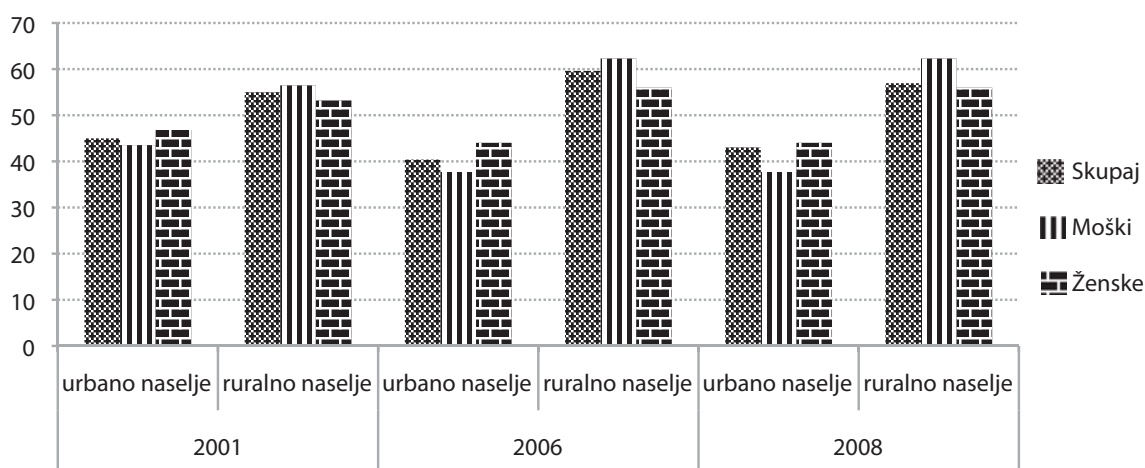
¹ ADS 2002, 2008, Statistični urad Republike Slovenije.

Tabela 2: Aktivno prebivalstvo, 15–24, po spolu in izobrazbi (v %)

	1996	2001	2006	2008
Skupaj	100	100	100	100
osnovna šola ali manj	20,4	18,2	18,7	18,8
srednja šola	77,0	79,1	77,4	77,1
višja izobrazba ali več	2,6	2,7	3,8	3,7
Moški	100	100	100	100
osnovna šola ali manj	23,5	21,2	21,9	21,6
srednja šola	75,3	77,9	75,6	76,2
višja izobrazba ali več	1,3	0,9	2,5	1,5
Ženske	100	100	100	100
osnovna šola ali manj	16,9	14,5	14,4	15,7
srednja šola	78,9	80,5	80,0	78,6
višja izobrazba ali več	4,1	5,0	5,6	6,7

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, 2008, Statistični urad Republike Slovenije.

Slika 2: Aktivno prebivalstvo, staro 15–24 let, glede na stopnjo urbanizacije naselja in po spolu

Vir: ADS Slovenija, 2001, 2006, 2008 Statistični urad Republike Slovenije.

neaktivnih². Ob analizi neaktivnosti lahko opazimo, da je zelo odvisna od spola in starosti. Delež neaktivnih v starostni skupini 15–24 let se znižuje in je v primerjavi z letom 2003, ko je bil po letu 2000 najvišji delež, padel s 66,2 % na 58,9 v letu 2008. V EU je delež v istih letih ostal enak na ravni 55,9 %. Primerjava med spoloma v istih letih kaže, da je delež neaktivnih žensk v starostni skupini višji od moških in je z 71,1 % v letu 2003 padel na 64,6 (v EU 27 59,5 % in 59,4 %), medtem ko je delež moških padel z 61,7 % na 53,8 % (v EU 27 z 52,4 na 52,6 %). Največji razlog za neaktivnost je udeležba v izobraževanju in usposabljanju, čeprav se je delež neaktivnih, ki so na izobraževanju, znižal od leta 2002 do 2008 (s 93 % na 87 %).

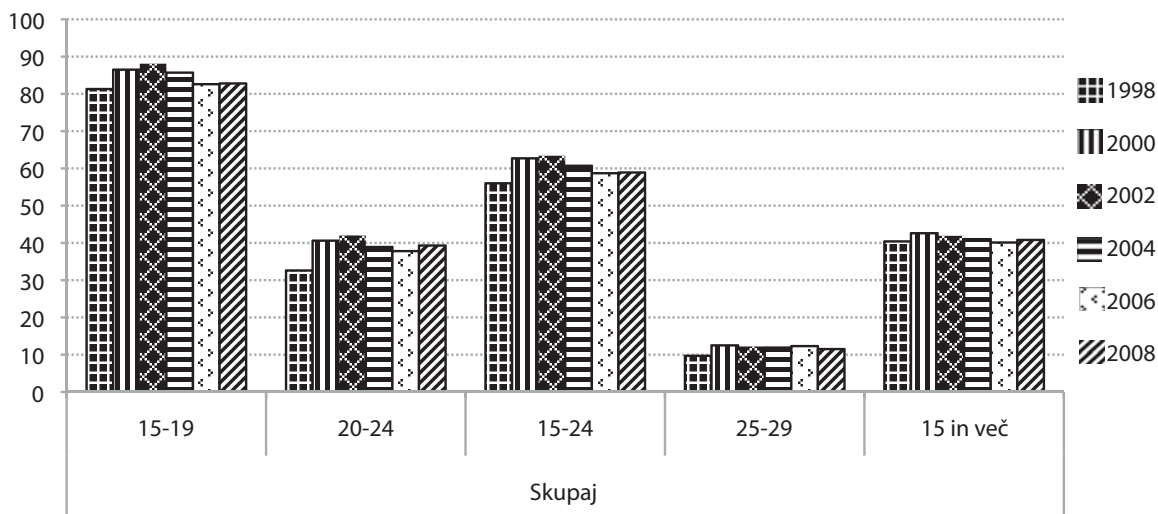
Neaktivnost je največja v starostni skupini 15–19 let, saj so skoraj vsi vpisani v srednje šolsko izobraževanje. Visok delež neaktivnosti mladih je povezan tudi z visoko udeležbo v formalnem izobraževanju (terciarnem) in trajanju študija.

Glede na razpoložljive podatke smo lahko spremljali delovne aktivnosti moških in žensk po področjih dejavnosti do leta 2006. V obdobju od 1996 do 2006 je bilo več mladih žensk zaposlenih v storitvenih dejavnostih. Pri moških je večji delež zaposlenosti v nekmetijskih dejavnostih (okoli 45 %) kot v storitvenih dejavnostih (40 %).

Večina mladih delavcev je zaposlena v zasebnem sektorju, več kot 80 %. V javnem sektorju je zaposlenih več žensk kot moških. Poudariti pa je treba, da je javni sektor zaposloval bolj izobraženo delovno silo. Analiza

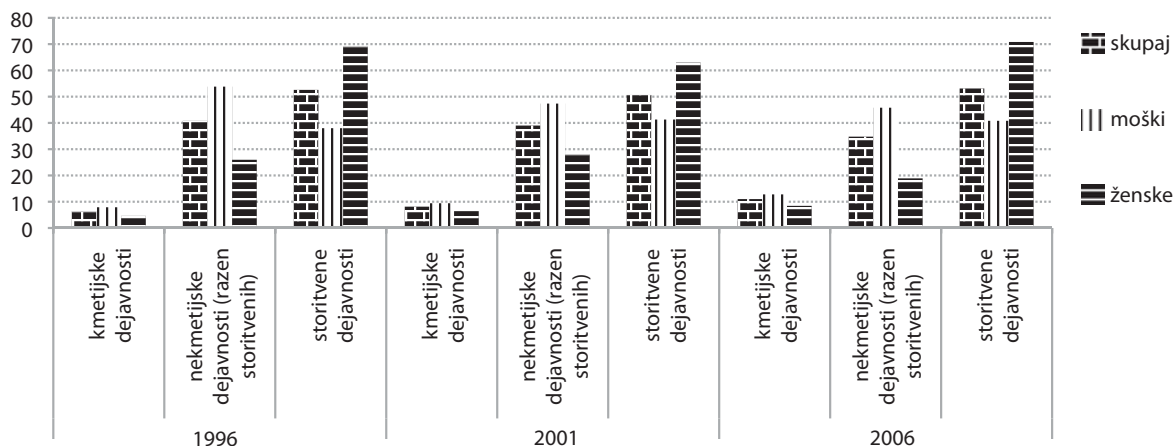
² Več v: Omar Hardarson, Statistic in focus; population and social condition; 2/2006: People outside the labour force: Declining inactivity rates, Eurostat, 2006

Slika 3: Neaktivno prebivalstvo kot % celotnega prebivalstva po starosti

Vir: Eurostat, portal.

Slika 4: Delovno aktivno prebivalstvo, staro 15–24 let, po spolu in področjih dejavnosti

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, Statistični urad Republike Slovenije.

po zaposlitvenem statusu kaže, da je večina zaposlenih oseb in da je le majhen delež samozaposlenih mladih oseb. Delež mladih samozaposlenih se je od leta 1996 zniževal s 4 % na 1 % v letu 2006 in nekoliko povečal (na 2 %) v letu 2008. Delež pomagajočih družinskih članov pa se je pri moških in ženskah povečeval od leta 1996 in nekoliko znižal v letu 2008.

Prilagodljivost trga dela se lahko meri z deleži zaposlenih za določen čas in zaposlenih s krajšim delovnim časom. V strukturi zaposlenih po delovnem času se znižuje delež zaposlenih mladih za polni delovni čas. Pri tem je to značilno veliko bolj za ženske kot moške.

V primerjavi z EU 27 je v Sloveniji več mladih zaposlenih za krajši delovni čas od polnega. Nasprotno je, če

primerjamo delež delovnega sposobnega prebivalstva, pri čemer smo pod povprečjem.

Še večje razlike med povprečjem EU 27 in Slovenijo so pri primerjavi zaposlenosti po pogodbi za določen čas. Od leta 2000 smo nad povprečjem EU 27. Največja razlika oziroma povečanje deleža opazimo pri ženskah, saj je delež narasel na 80,4 % v letu 2008 od okoli 45 % v letih pred 2000.

Ob teh kazalnikih je treba pozorno preučiti, v kakšnih oblikah so zaposleni mladi in tudi razloge za delo za določen čas. Po anketi o delovni sili opazimo, da so se druge oblike dela, ki niso oblika delovnega razmerja, zelo povečale. Od leta 2002 za 100 %, ko je bil delež drugih oblik dela že 42 %.

Tabela 3: Delovno aktivno prebivalstvo, staro 15–24 let, glede na zaposlitveni status (v %)

	1996	2001	2006	2008
Skupaj	100	100	100	100
zaposlene osebe	91	90	88	90
samozaposlene osebe	4	2	1	2
pomagajoči družinski člani	5	8	11	8
Moški	100	100	100	100
zaposlene osebe	89	89	87	88
samozaposlene osebe	6	3	2	3
pomagajoči družinski člani	5	9	12	9
Ženske	100	100	100	100
zaposlene osebe	94	91	90	92
samozaposlene osebe	0	0	0	0
pomagajoči družinski člani	4	8	9	8

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, 2008, Statistični urad Republike Slovenije.

Tabela 4: Zaposleni mladi 15–24 let starosti glede na polni in krajši delovni čas v %

	1996	2001	2006	2008
Skupaj	100	100	100	100
polni delovni čas	91	84	69	68
delovni čas, krajši od polnega	9	16	31	32
Moški	100	100	100	100
polni delovni čas	93	86	76	75
delovni čas, krajši od polnega	7	14	24	25
Ženske	100	100	100	100
polni delovni čas	89	81	60	57
delovni čas, krajši od polnega	11	19	57	43

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, 2008, Statistični urad Republike Slovenije.

Tabela 5: Zaposleni s pogodbo za krajši delovni čas od polnega (v %, drugo četrletje)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
15–64 let											
EU 27			15,8	15,7	15,7	16,1	16,7	17,4	17,7	17,7	17,7
Slovenija	6,7	5,9	5,3	5,3	5,8	5,8	8,3	7,8	8,4	8,8	8,1
15–24 let: skupaj											
EU 27			21,0	21,2	21,5	22,6	23,9	24,9	25,7	26,0	26,6
Slovenija	14,9	12,9	13,4	15,8	17,6	21,8	29,1	31,9	31,5	33,0	31,2
15–24 let: ženske											
EU 27			27,4	27,8	28,0	29,5	31,2	32,9	34,2	34,4	34,6
Slovenija	15,7	14,9	16,6	19,7	25,9	29,3	39,4	39,1	38,2	40,8	38,5
15–24 let: moški											
EU 27			15,7	15,6	16,1	16,8	17,9	18,3	18,8	19,2	19,9
Slovenija	14,2	11,0	11,2	13,0	11,7	16,9	21,7	26,8	26,6	27,9	26,5

Vir: Eurostat, portal.

Tabela 6: Zaposleni s pogodbo za določen čas (v %)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
15–64 let												
EU 27	11,4	11,5	11,8	12,3	12,4	12,3	12,7	13,3	14,0	14,4	14,5	14,0
Slovenija			10,5	13,7	13,0	14,3	13,7	17,8	17,4	17,3	18,5	17,4
15–24 let: skupaj												
EU 27				35,2	35,9	35,8	36,4	37,7	40,2	40,7	41,1	40,0
Slovenija	42,4	41,4	38,4	43,2	51,0	52,9	53,0	63,1	62,5	64,2	68,3	69,8
15–24 let: ženske												
EU 27				34,3	35,4	35,4	36,0	36,8	39,7	40,7	41,3	40,6
Slovenija	45,2	44,2	41,6	45,2	57,1	64,8	61,9	74,6	71,8	74,9	76,8	80,4
15–24 let: moški												
EU 27				36,0	36,3	36,2	36,8	38,5	40,5	40,8	41,0	39,6
Slovenija	40,2	39,0	35,4	41,7	46,2	44,1	46,9	54,4	55,6	56,4	62,5	62,4

Vir: Eurostat, portal.

Tabela 7: Aktivnost mladih (v absolutnem številu – 1000 in v %)

	skupaj	v delovnem razmerju	druge oblike dela	delež drugih oblik dela
2002	80	64	16	20,00
2007	85	52	33	38,82
2008	88	51	37	42,05

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, 2008, Statistični urad Republike Slovenije.

Po anketi lahko analiziramo razloge za delo za določen čas. Če predvidevamo, da je študentsko delo, delo za določen čas – tistih, ki so na šolanju –, potem se je njihov delež v letih od 2002 do 2008 strmo povečal s 15,8 % v letu 2002 na 40,9 % v 2008. V kombinaciji rezultatov o razlogih za delo za določen čas in delovnim razmerjem ter drugimi oblikami dela lahko sklepamo, da so to razne oblike študentskega dela.

Glede na opravljeno število ur na teden te v zadnjih dvanajstih letih upadajo. V letu 2005 je največ zaposlenih mladih opravilo 40 ur na teden, druga skupina pa je opravila manj kot 25 ur na teden.

Stopnja zaposljivosti je povezana s stopnjo izobrazbe. Stopnja zaposlenosti mladih z visoko izobrazbo raste. Glede na strukturo povpraševanja nekoliko raste tudi stopnja zaposlenosti mladih z nižjo stopnjo izobrazbe, medtem ko je stopnja zaposlenosti s končano srednjo izobrazbo nekoliko padla. Izobrazba je tudi pomemben dejavnik razlik med ravnjo plač. Izračuni relativnih plač v obdobju 1998–2002 kažejo, da se je plača bolj izobraženih povečevala ne glede na ekonomski sektor. Vodopivec (2004, str. 306)³.

Učinkovitost trga dela je odvisna tudi od sistema oblikovanja plač. Makroekonomski način oblikovanja plač kaže dobre rezultate, vendar ko plače povežemo s produktivnostjo, lahko ugotavljamo neučinkovitost. Še posebej se to kaže ob opazovanju relativne produktivnosti posamezne starostne skupine z njihovimi relativnimi plačami. Analiza mobilnosti na trgu dela v obdobju 1992–2001 kaže te razlike. Analiza temelji na ekonometrični oceni korelacije med funkcijo produktivnosti in plačnim sistemom. Rezultati so pokazali, da je povezava med plačami in produktivnostjo večja pri višje izobraženih in manjša pri nižjih ravneh izobrazbe. Zaposleni z visoko izobrazbo so produktivnejši za 141 % bolj kot delavci brez izobrazbe, kljub temu so njihove plače večje le za 79 %.

Podobni rezultati so, ko primerjamo relativno produktivnost in plače po starostnih skupinah. Ocene kažejo, da se produktivnost starejših ne razlikuje od produktivnosti mlajših od 30 let, kljub temu so njihove plače večje (na primer produktivnost starejših od 50 let je večja le za 2 % od mlajših od 30 let, njihova plača pa je večja za 29 %).

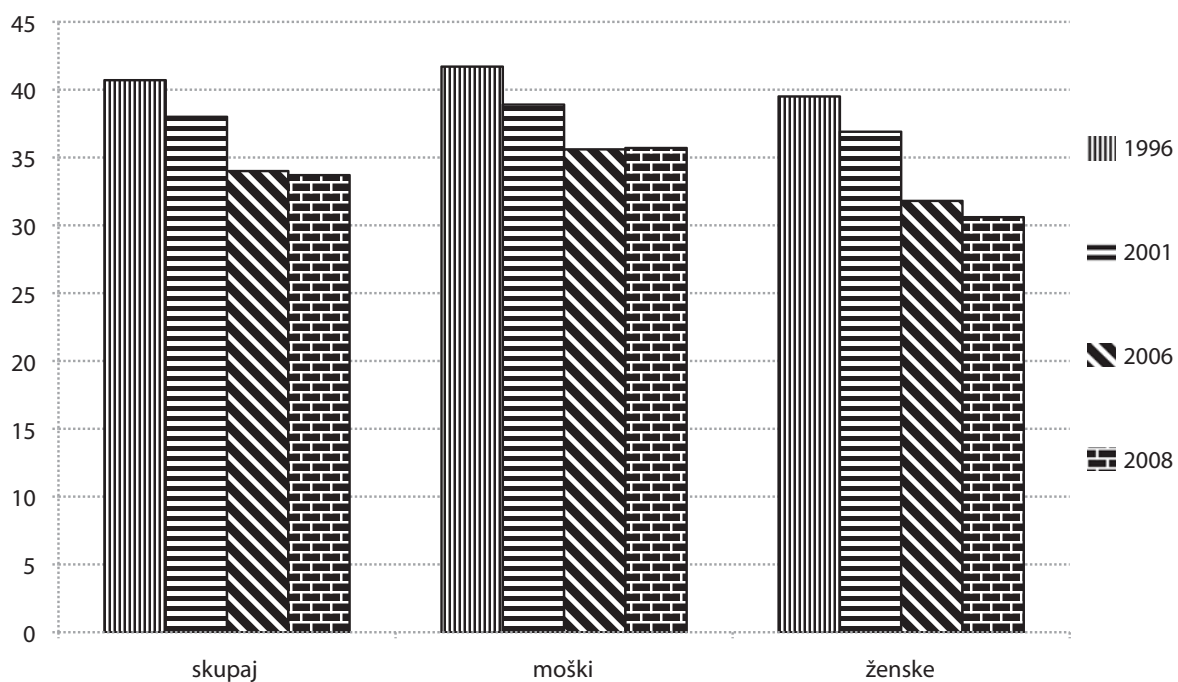
³ Vodopivec, M. (2004): Labour market Developments in the 1990's in Mrak, Rojec, Silva-Jaguregui (edt.): Slovenia: from Yugoslavia to the European Union. The World Bank.

Tabela 8: Aktivnost mladih (v absolutnem številu – 1000 in v %)

Razlogi za delo za določen čas	2002	2007	2008
Skupaj	44	58	61
pripravnništvo, usposabljanje	5	(2)	2
ne more najti stalne zaposlitve	12	13	13
ne želi stalne zaposlitve	4	(1)	
poskusna doba	1	5	3
individualna pogodba o zaposlitvi	8	(2)	3
izobraževanje, šolanje	12	32	36
Drugo	2	(3)	2
zaposleni za nedoločen	37	27	27
Skupaj	81,0	85,4	88

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, 2008, Statistični urad Republike Slovenije.

Slika 5: Delovno aktivno prebivalstvo, staro 15–24 let, glede na število običajno opravljenih ur na teden

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, Statistični urad Republike Slovenije.

Tabela 9: Zaposleni, 15–24, po starostnih skupinah in delovnih urah v 2005

	<25	25–39	40	41–49	50+
Skupaj	22	6	53	4	6
Moški	11	(2)	34	(3)	5
Ženske	11	4	19	(1)	(1)

Vir: ADS Slovenija, 2005, Statistični urad Republike Slovenije.

Tabela 10: **Odstotek mesečne bruto plače mladih zaposlenih od povprečne bruto plače po glavnih poklicnih skupinah**

	2004	2005	2006
Skupaj	63,0	63,0	63,0
Moški	62,0	62,0	62,1
Ženske	63,4	63,2	63,0

Vir: Statistični urad Republike Slovenije in lastni preračuni.

Tabela 10 kaže razliko med povprečno mesečno bruto plačo mladih, starih od 15 do 24 let, v primerjavi z mesečno bruto plačo delovno sposobnega prebivalstva. Med letoma 2004 in 2006 razlika med doseženo povprečno mesečno bruto plačo mladih in delovno sposobnih ostaja na enaki ravni. Bruto plača mladih dosega 63 % plače delovno sposobnega prebivalstva.

Pri plači in davčnem sistemu moramo ponovno poudariti, da so zaslužki od študentskega dela ugodnejši od drugih oblik zaposlitve. Na eni strani je ta oblika dela zanimiva zaradi višjih dohodkov, po drugi strani pa ne omogoča socialne in zaposlitvene varnosti.

Glavni problemi tranzicije mladih na trgu dela so socialna izključenost, osipniki, dolg študij, znanje in izkušnje mladih, ko iščejo prvo zaposlitev, nepovezanost izobraževalnega sistema in potreb trga dela, regionalne razlike. Ovire pa se kažejo tudi v obliki neznanih poklicnih interesov in ciljev zaposlitve.

3.3 BREZPOSELNOST MLADIH

Brezposelnost mladih v zadnjih letih upada, povečevati

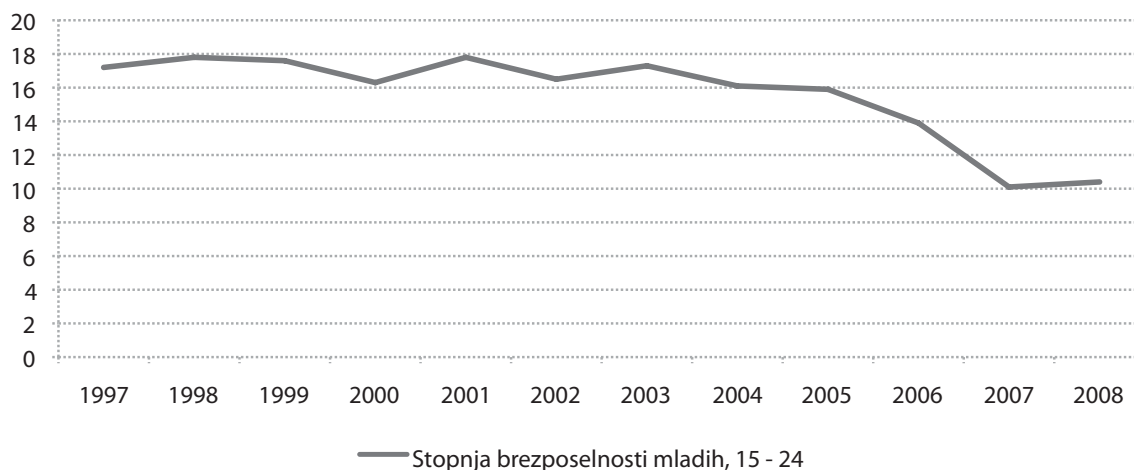
se je začela v letu 2008. Stopnja brezposelnosti mladih je bila v letu 2008 10,4 %, kar je nižje od EU 27 povprečja, ko je bila 15,4. Kljub nizki stopnji je še vedno problematična, še posebej ko pogledamo strukturo mladih brezposelnih.

Struktura brezposelnosti mladih po izobrazbi se je v letu 2008 po ADS izboljšala v primerjavi s prejšnjimi leti. Delež mladih z nizko izobrazbo se je znižal na 17,3 % s 30,6 % v letu 2006, na približno enaki ravni ostaja delež s srednjo šolo. V letu 2008 pa se je v primerjavi z letoma 2001 in 2006, ko se je delež brezposelnih z visoko izobrazbo povečal na 4,8 %, povsem znižal. Ko pogledamo moške in ženske, se tudi v strukturi brezposelnih po izobrazbi vidi večja izobraženost žensk.

Ob brezposelnosti moramo upoštevati tudi absolutno število brezposelnih. Glede na standarde ILO je bilo v letu 2008 brezposelnih 12.000 mladih, kar je skoraj 50 % manj kot leta 1996, ko je bilo brezposelnih 23.000 oseb.

Z vidika trajanja brezposelnosti je bilo okoli 40 % mladih brezposelnih več kot leta 1996. Primerjava med moškimi in ženskami kaže, da so v tem primeru ženske v slabšem položaju. Medtem ko je moškim delež od leta 1996 padel, je po drugi strani ženskam rasel.

Slika 6: **Stopnja brezposelnih mladih 15–24 let**

Vir: EUROSTAT, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal>.

Tabela 11: Brezposelne osebe, stare 15–24 let, po doseženi stopnji izobrazbe (v %)

	1996	2001	2006	2008
Skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0
osnovna šola ali manj	30,6	24,0	23,2	17,3
srednja šola	67,2	73,1	72,0	69,1
višja izobrazba ali več	0,0	2,9	4,8	0,0
Moški	100,0	100,0	100,0	100,0
osnovna šola ali manj	32,8	32,8	34,2	33,3
srednja šola	65,9	66,4	62,7	83,3
višja izobrazba ali več	0,0	0,0	0,0	0,0
Ženske	100,0	100,0	100,0	100,0
osnovna šola ali manj	28,1	15,7	13,0	0,0
srednja šola	68,8	79,3	80,6	80,0
višja izobrazba ali več	0,0	5,0	0,0	0,0

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, 2008, Statistični urad Republike Slovenije.

Tabela 12: Brezposelni mladi, stari 15–24 let, po trajanju brezposelnosti (v %)

	1996	2001	2006
Skupaj	100,0	100,0	100,0
manj kot 12 mesecev	59,6	55,2	60,7
več kot 12 mesecev	40,4	44,8	39,3
Moški	100,0	100,0	100,0
manj kot 12 mesecev	58,5	54,2	64,9
več kot 12 mesecev	41,5	45,8	35,1
Ženske	100,0	100,0	100,0
manj kot 12 mesecev	60,9	56,2	56,9
več kot 12 mesecev	39,1	43,8	43,1

Vir: ADS Slovenija, 1996, 2001, 2006, 2008, Statistični urad Republike Slovenije.

Tabela 13: Kazalniki tranzicije in spodobnega dela, 2002, 2007 in 2008

	2002	2007	2008
mladi, ki še niso v tranziciji	254.000	193.000	193.000
mladi v tranziciji – skupaj	119.000	104.000	103.000
število mladih v spodobnem delu	49.000	30.000	30.000

Vir: ADS, 2002, 2007, 2008 in lastni preračuni.

Opomba: vprašanje v ADS se glasi zaposlenost v drugih oblikah dela kot v delovnem razmerju – ki so običajno t. i. študentsko delo.

3. 4 PREHOD MLADIH NA TRG DELA

Prehod na trg dela in stanje na trgu lahko izrazimo s tako imenovanimi kazalniki tranzicije in spodobnega dela, ki jih je razvila mednarodna organizacija dela. Med mlade, ki še niso prestopili tranzicije, v našem primeru štejemo vse mlade, ko so v šoli, in vse neaktivne, ki ne iščejo dela oziroma zaposlitve.

Mladi v tranziciji so vsi, ki so brezposelni, vsi zaposleni, ki iščejo drugo delo zaradi negotovosti, dodatnega dela

in boljših razmer, in neaktivni, ki niso v šoli ali v drugi obliki izobraževanja. Prav tako so pri tem šteti mladi v zaposlitve za določen čas (med katere pa ne štejemo mladih, ki ne želijo zaposlitve za določen čas ali pa imajo individualno pogodbo).

Mladi v spodobnem delu so zaposleni za določen čas in tisti zaposleni za določen čas, ki ne želijo zaposlitve za nedoločen čas oziroma imajo individualno pogodbo.

Število mladih v tranziciji se je znižalo v primerjavi z letom 2002, kar je dobro. Znižalo se je predvsem zaradi znižanja števila brezposelnih in tistih, ki so zaposleni in iščejo novo službo. Vprašanje je, kako bo to v letu 2009 ob finančno gospodarski krizi. Slabo pa je to, da se je od leta znižalo število zaposlenih v t. i. spodobnem delu.

4. SKLEP

V preteklih letih se kažejo pozitivna gibanja na trgu dela, stopnja zaposlenosti in tudi obseg zaposlenih mladih sta se povečevala, brezposelnost pa zniževala. Pozitivno dogajanje je bilo odvisno od visoke gospodarske rasti. Odzivnost zaposlenosti in brezposelnosti mladih na gospodarsko rast je odvisna na eni strani od institucionalnih pogojev, po drugi strani pa od značilnosti samih mladih. Veliko povečanje zaposlenih mladih v drugih oblikah dela, ki nimajo narave delovnega razmerja, je ugodna davčna obremenitev delodajalcev pri študentskem delu in to, da ni pogojev pri najemanju in odpuščanju pri takih oblikah dela. Velik delež zaposlenih mladih za določen čas je povezan s tem, da so mladi v večini primerov tudi prvi iskalci zaposlitve in v zadnjih letih se je največ novih delovnih mest odprlo le za določen čas (strošek odpiranja delovnih mest za nedoločen čas se ni znižal). Ob gospodarski in finančni krizi se hitra odzivnost vidi tudi v nasprotni smeri, povečuje se število brezposelnih mladih, in to predvsem kot posledica neodpiranja delovnih mest in odpuščanja zaradi prenehanja pogodb za določen čas (starejši so po drugi strani bolj prisotni pri presežnih delavcih). Zaposljivost je poleg pravil na trgu dela odvisna predvsem od kakovosti sistemov izobraževanja in usposabljanja. Glede na povečevanje izobrazbene ravni in usposobljenost mladih je predvsem vprašljiva povezanost znanja s potrebami na trgu dela in kakovostjo delovnih mest. Brez prestrukturiranja gospodarstva in podjetij v smeri večje dodane vrednosti tudi položaj mladih na trgu dolgoročno ne bo izboljššan. Poleg pravne ureditve pa je treba pozornost nameniti mladim in njihovim družbenim in socialnim značilnostim. Na primer, nekateri mladi morda želijo delati in se učiti projektno in prilagodljivo, kar je treba upoštevati pri oblikovanju usmeritev, pravil in ukrepov. Seveda bi bilo treba raziskati in proučiti, katere značilnosti so to in kako vplivajo na položaj mladih.

Tokrat sklep ne daje konkretnih odgovorov ali sinteze analize, ampak poskuša poudariti vprašanja, na katera je treba odgovoriti pred pripravo dosledne politike, namenjene mladim, oziroma lažjemu prehodu s šol na trg dela.

Proučiti je treba predvsem tiste pogoje in institute, ki dobro ali slabo vplivajo na prehod mladih z izobraževalnega sistema na trg dela in s tem povečati verjetnost večje zaposlenosti in nižje brezposelnosti:

- katere vrste sistemov izobraževanja prispevajo k uspešnemu prehodu s šole na trg dela (formalni, neformalni, praktično učenje),
- kakšna je vloga širših veščin in znanja: socialne, komunikacijske, emocionalne, ki preprečujejo brezposelnost in uspešno vplivajo na prehod,
- katere in kako so pomembne metode iskanja zaposlitve (po spletu, univerzitetni inkubatorji ...),
- kako se oblikujejo pričakovanja (svetovanje, motiviranje, štipendije ...),
- vpliv pomoči družine, okolja, financ, infrastrukture (regionalna politika, kohezijska politika, trajnostni razvoj, bančni sektor, stanovanjska politika ...),
- kako sedanja ureditev na trgu dela vpliva na prehod (delovna razmerja, študentsko delo ...).

Literatura in viri

Anketa o delovni sili, 2002, 2006, 2008, SURS.

Poročilo o razvoju 2007, UMAR, Ljubljana 2007.

Poročilo o razvoju 2007, UMAR, Ljubljana 2008.

Poročilo o razvoju 2007, UMAR, Ljubljana 2009.

Kajzer, A., in drugi, Spremembe na trgu dela v Sloveniji v obdobju 1995–2005, delovni zvezek 5/2006, Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Omar Hardarson, *Statistic in focus; population and social condition*; 2/2006: People outside the labour force: Declining inactivity rates, Eurostat, 2006.

Pomladansko poročilo 2007, UMAR.

Statistične informacije, Trg dela, SURS.

Strategija razvoja Slovenije, Vlada RS, 2005.

Socialni razgledi, UMAR, april 2008.

Vodopivec, M. (2005). Analiza mobilnosti dela in fleksibilnost sistema plač. Zaključno poročilo o raziskovalnem projektu. (Mimeo).

Vodopivec, M. (2004): Labour market Developments in the 1990's in Mrak, Rojec, Silva-Jaguregui (edt.): Slovenia: from Yugoslavia to the European Union. The World Bank.